

УДК 008:316.346.2-055.2(477)“18/19”
DOI 10.32461/2226-3209.1.2026.356236

Цитування:

Щербинін С. В. Роль еволюції гендерних ролей жінки у формуванні національної ідентичності і розвитку української культури (друга половина XIX – початок XX століття). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 1. С. 90–95.

Щербинін Сергій Вікторович,
здобувач Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0002-5127-7117>
shcherbinins@ukr.net

Shcherbynin S. (2026). The Role of Evolution of Women's Gender Roles in Shaping National Identity and Developing Ukrainian Culture (Second Half of the 19th Century – Early 20th Century). *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 90–95 [in Ukrainian].

РОЛЬ ЕВОЛЮЦІЇ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ ЖІНКИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ І РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Метою статті є окреслення значення гендерної еволюції ролей української жінки в другій половині XIX і на початку XX століття для подальшого формування національної ідентичності та розвитку української культури. **Методологія дослідження** базується на міждисциплінарному підході, оскільки поєднує положення культурології, історії і психології, з використанням історико-культурного й компаративного методів, а також методу культурологічного аналізу для з'ясування та зіставлення основних гендерних ролей української жінки.

Наукова новизна статті полягає у висвітленні гендерної еволюції ролей української жінки періоду становлення української нації в культурологічній площині в контексті формування національної ідентичності та розвитку української культури. **Висновки.** Щодо еволюції гендерних ролей українських жінок у другій половині XIX і на початку XX століття відзначено, що вони традиційно виконували роль матерів та дружин. Та в другій половині XIX століття з'являється ще декілька гендерних жіночих ролей, що стали визначальними для соціального та культурного життя у XX столітті. Еволюція гендерних ролей у досліджуваному періоді була неоднорідною, адже більшість змін відбувалося на рівні міського населення та інтелігенції, сільські жінки залишалися обмежені традиційними уявленнями про їх ролі. Збіг часу поширення ідей українського національного відродження і демократизації суспільства з часом розвитку феміністичних поглядів сприяв подальшому розвитку української культури, зокрема літератури й освіти, де жінки отримали можливість для самовираження, що посприяло зародженню нового українського жіночого архетипу та формуванню української національної ідентичності.

Ключові слова: гендер, гендерна ідентичність, гендерна рівність, жінка, жіночий архетип, національна ідентичність, світогляд, символ, фемінізм, українська культура.

Shcherbynin Sergii, Postgraduate Researcher, National Academy of Culture and Arts Management

The Role of Evolution of Women's Gender Roles in Shaping National Identity and Developing Ukrainian Culture (Second Half of the 19th Century – Early 20th Century)

The purpose of the research is to determine the significance of the gender evolution of Ukrainian women's roles in the second half of the 19th and early 20th centuries for the further formation of national identity and the development of Ukrainian culture. The **research methodology** is based on an interdisciplinary approach, combining the principles of cultural studies, history, and psychology, using historical-cultural and comparative methods, as well as cultural analysis to identify and compare the main gender roles of Ukrainian women. **Scientific novelty** lies in highlighting the gender evolution of the roles of Ukrainian women during the formation of the Ukrainian nation in the cultural sphere in the context of the formation of national identity and the development of Ukrainian culture. **Conclusions.** Tracking the evolution of gender roles of Ukrainian women in the second half of the 19th and early 20th centuries, it can be noted that women in Ukraine traditionally played the role of mothers and wives. However, in the second half of the 19th century, several other gender roles for women emerged, which became decisive for social and cultural life in the 20th century. The evolution of gender roles during the period under study was uneven, as most of the changes took place among the urban population and the intelligentsia, while rural women remained limited by traditional ideas about their

roles. The coincidence of the spread of ideas of Ukrainian national revival and democratisation of society with the development of feminist views contributed to the further development of Ukrainian culture, in particular literature and education, where women gained the opportunity for self-expression, which contributed to the emergence of a new Ukrainian female archetype and the formation of Ukrainian national identity.

Keywords: gender, gender identity, gender equality, woman, female archetype, national identity, worldview, symbol, feminism, Ukrainian culture

Актуальність теми дослідження. На становлення сучасного українського суспільства вплинули важливі процеси соціальних і культурних змін другої половини XIX – початку XX століття в Україні, що відбувалися у сфері культури, освіти, економіки, політики. Також у цей час українські жінки розпочали активну боротьбу за свої права в контексті розвитку національної ідентичності і соціальних рухів, що вплинула на загальнополітичні та культурні процеси в Україні. Підвищення ролі жінки в суспільстві, її участь у національних рухах, соціальні зміни на рівні родини й громади сприяли появі нових гендерних ролей та нового жіночого архетипу, що є важливим у контексті культурології. Дослідження еволюції гендерних ролей української жінки другої половини XIX – початку XX століття дає можливість усвідомити процеси подальшого досягнення рівноправності статей в Україні, оскільки еволюція гендерних ролей українських жінок є частиною соціальної трансформації і національної ідентичності.

Аналіз досліджень і публікацій. З англійської термін «гендер» (gender) перекладається як «стать» або «вид». Його було вперше вжито у 70-ті роки XX століття для опису та визначення соціальних характеристик чоловіків і жінок, які відрізняються від біологічних, адже поняття «гендер» дає розуміння системи ролей і відносин між жінками та чоловіками. Науковиця Н. Шевченко у своїх працях «Гендер у дзеркалі історії та перспективи становлення гендерних студій в Україні» і «Гендерна модель українського суспільства епохи Середньовіччя та ранньомодерного часу (до питання про типологію)» таку систему визначає не біологічним походженням, а й соціальним, політичним та економічним контекстами, оскільки стать людини визначається природою, а гендер конструюється в соціумі [15; 16].

У праці «Еволюція доктринальних джерел з питань гендерної рівності» Н. Романова зазначає, що на міжнародному рівні поняття статі й гендеру визначила Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. Цей документ визначає, що стать зумовлена біологічними відмінностями між

чоловіками і жінками. Своєю чергою поняття «гендер» трактують як роль та обов'язки, сформовані в сім'ях, суспільствах і культурах, які вважають доцільними для жінок та чоловіків у певному суспільстві в певний час [11, 73; 18]. Стосовно гендерної ролі жінки в другій половині XIX і початку XX століття І. Андрусак у дисертації «Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини XIX століття» аналізує творчу спадщину українських громадських і культурних діячів (художні твори й наукові праці, публіцистика, спогади та листування), зокрема М. Драгоманова, Н. Кобринської, М. Костомарова, П. Куліша, Марка Вовчка (М. Вілінської), Олени Пчілки (О. Косач), С. Русової, І. Франка, Т. Шевченка та ін. [1, 25; 11, 74–75].

Дослідження О. Кісь «Жінка в традиційній українській культурі» присвячено ролі й положенню жінки в українському суспільстві в контексті традиційних цінностей, звичаїв і норм, де науковця звертається до різних аспектів жіночої ролі, зокрема сімейних зв'язків, шлюбу, материнства, роботи й участі жінок у громадському житті [6]. У праці М. Гримич «Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців» описано особливості української культури, світогляду і психології українців у таких важливих аспектах, як пошана до родини, природи, українська гостинність та ін. Також М. Гримич аналізує, як традиційний український світогляд впливає на сприйняття світу, менталітет і спосіб життя українців [5].

Мета статті – окреслити значення гендерної еволюції ролей української жінки в другій половині XIX і на початку XX століття для подальшого формування національної ідентичності і розвитку української культури.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж звернутися до еволюції гендерних ролей української жінки в другій половині XIX – на початку XX століття з позицій культурології варто визначити компоненти гендеру як концепції соціальних відносин статей. Американська дослідниця Д. Скотт визначила чотири компоненти, а саме:

- комплекс культурних символів та образів, які характеризують чоловіче й жіноче в культурі (гендерні стереотипи);

- комплекс нормативних тверджень: наукових, педагогічних, правових, політичних, релігійних норм, що інтерпретують ці символи та образи (гендерні норми);

- соціальні інститути та організації, що беруть участь у формуванні гендеру, а саме: сім'я, домогосподарство, ринок робочої сили, система освіти, державний устрій та ін.;

- гендерна ідентифікація особистості, що має вирішувати проблеми самовираження, суб'єктивного самосприйняття і самосвідомості (гендерна ідентичність) [10, 16; 16, 18; 17].

Як зазначає Н. Шевченко, гендерні ролі та відносини передаються культурною традицією та суспільною практикою. Важливим, на її думку, є те, що вони є змінними в часі, і, якщо проводити історичний екскурс у становлення гендерних ролей в українському суспільстві, можна констатувати, що одні – істотно змінилися з часом, а інші – залишилися незмінними, наприклад стереотип, що обов'язки по домогосподарству має виконувати виключно жінка. Загалом спроби цивілізаційної ідентифікації жіночої моделі буття виявили проблематику неоднозначних оцінок суспільного становища жінок в Україні в різні історичні періоди [16, 18–19]. Хоча науковці визнають, що гендерні ролі як моделі поведінки чоловіка й жінки є «результатом тривалого їх співіснування та взаємодії, що трансформований історією, ідеологією, культурою, релігією та економікою. Більше того, визнана диференціація моделей гендерних ролей в одному суспільстві залежно від віку, класу, національності» [15].

За теорією токенизму Р. Кентер, пропорція людей з різних культурних категорій впливає на ставлення суспільства до тих чи інших явищ, зокрема й до положення жінки в ньому. Більшість людей, яким притаманні стандартні гендерні ознаки, названі домінантами, а ті, хто представлені кількісно менше (символічно) і мають гендерні відмінності, стають символами або токенами. Тож неформальні ролі жінок у суспільстві можна класифікувати так:

- роль матері;
- роль спокусниці;
- роль талісману;
- роль ділової жінки.

«Жіноче питання – одне з найскладніших, що ставить перед нами наше культурне життя, яке може розвиватися правдивими шляхами залежно від багатьох економічних, етичних і культурних умов громадського життя. Воно вимагає зростання почуття правди й волі в людях, воно не вкладається ні в які

законодавчі постанови, бо цілком залежить від моральних відносин людей між собою, від розвитку пошани людини до людини, від самоутримання своєї розбещеності заради гуманного почуття до жінки» [12, 70], зазначає О. Смоляр у монографії «Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогоденні». Тож варто окремо розглянути кожен гендерну роль української жінки в другій половині XIX і на початку XX століття.

Стосовно ролі матері необхідно наголосити на тому, що виникнення міфу панування матріархату в традиційній українській культурі пов'язане з тим, що в другій половині XIX століття популярності набула теорія соціальної еволюції Й. Бахофена, що є подібною до теорії біологічної еволюції Ч. Дарвіна, де йшлося про те, що всі суспільства еволюціонували з простіших до більш складних форм [4; 5]. Водночас вважалося, що одним з етапів розвитку кожного суспільства, його першою сходинкою є материнство. Використовуючи цю ідею, тогочасні українські історики, етнографи та фольклористи розпочали пошуки ознак матріархату в українській культурі [4; 5]. Й оскільки кінець XIX – початок XX століття став періодом становлення української нації, то майже всі дослідники історії України, українського фольклору та етнографії брали участь у державотворчому процесі [2]. Для цього важливо було продемонструвати, чим українська нація відрізняється від російської. Тож ідея матріархату повинна була стати одним з яскравих прикладів для демонстрації відмінності та своєрідності українців, зокрема українських жінок. О. Кісь відмічає, що жартівливі пісні й сатиричний фольклор, у якому в сім'ї панують жінки, привертала увагу до явищ, які є більше винятками, аніж правилами, що різко контрастують із загальним тлом доби й повсякденними нормами тогочасного суспільства [6]. На думку М. Гримич, модель соціальної організації українського села стала висхідною точкою дослідження статусу жінки й ролі матері в українському суспільстві. «З погляду світоглядних і ціннісних констант для людини традиційного суспільства головна мета життя і головна ціннісна домінанта – це продовження роду. Решта – суєта суєт, другорядне, відносне, минуле. В основі ідеї продовження роду лежить інстинкт самозбереження, і до того ж не збереження власного «я» (для первісних суспільств поняття «я» не існувало), а збереження певної спільноти, соціуму. Саме тому в усіх народів виробилася ціла система

відтворення і збереження здорових, повноцінних нащадків. У цю систему входили не лише суто фізичні форми захисту, а й форми захисту соціального. До останніх належав інститут шлюбу й особливо суворі (з нашого погляду) правила поведінки жінки: адже колись саме від неї більшою мірою, ніж від чоловіка, залежало повноцінне відтворення і збереження роду [4, 17]», зазначає дослідниця.

Щодо ролі спокусниці, то, розглядаючи класифікацію гендерних ролей української жінки в другій половині XIX і на початку XX століття, К. Воробець наголошує на тому, що пореформена українська селянка жила «серед жононенавистницьких традицій, які виправдовували її підпорядкованість на тій підставі, що вона – спокусниця, схильна до такої статевої активності, яка загрожує патріархальному устроєві селянської спільноти. Велика кількість оповідок, пісень і судових процесів ілюструє той гніт, що його зазнавали жінки в пореформеному селі. Від дівчат сподівалися, що вони зберігатимуть свою незайманість до самого шлюбу, а далі стануть добродійними дружинами й матерями. І все ж молодіжні звичаї досвіткового женихання віддавали їх на поталу чоловічому тискові, коли парубки завдавали їм танталових мук своїми обіцянками одруження, якщо ті погодяться на статеві стосунки. Хлопці могли собі дозволити піти на порушення моральних норм, адже вся вина за статеву розпусту лягала на дівочі плечі. Дівчині, а не хлопцеві належало доводити свою невинність у разі звинувачення в порушенні моральних приписів громади. Дівчат із заплямованою репутацією привселюдно ганьбили, тоді як їхні спокусники уникали подібного осуду. Брутальність чоловіків у їхньому ставленні до жінок, подвійні стандарти у сфері сексу й уразливе становище жінки в патріархальному суспільстві увиразнюють суворі обставини життя українського селянства, де постійною була боротьба за виживання в умовах малоефективної сільськогосподарської економіки» [3, 73].

Щодо ролі жінки як талісману звернемося до творчості письменників середини XIX – початку XX століття. У XIX столітті в добу романтизму письменники роблять акцент на чуттєвості та суперечливому характері своїх героїнь, коли жінці водночас притаманна цнотливість та екзальтованість. У період модернізму автори наголошують на відмінності від інших і роздвоєності характеру жінки. Наприклад, Міріам в «Одержимій» Лесі

Українки або Софія в «Меланхолійному вальсі» О. Кобилянської схильні до внутрішнього драматизму. Хоча вони поєднують чутливість з чуттєвістю, але вже здаються сильними. І все це свідчить про те, що жінки хочуть бути інакшими. Також жінки-талісмани можуть проявляти свою силу в стресових ситуаціях і бути стійкими перед загрозою або ворогом [14].

Якщо перші три гендерні жіночі ролі були властивими для українського суспільства досліджуваного історичного періоду, то роль ділової жінки, яка мала б у результаті призвести до гендерної рівності між чоловіками і жінками, тільки починала формуватися. Варто навести приклад письменниці М. Вілінської, яка, наслідуючи європейських письменниць XIX століття, обрала собі чоловічий псевдонім. Під псевдонімом Марко Вовчок вона стала першою відомою авторкою в українській літературі, хоча на той час її поле було андроцентричним. Здобувши освіту в Харківському жіночому пансіоні, М. Вілінська перейнялась питанням, чому освічені жінки – священицькі доньки та дружини – не роблять кроків для покращення свого соціального становища та розвитку культури.образи емансипованих жінок стали провідними у творчості Марка Вовчка. І хоча дослідження творів М. Вілінської з погляду фемінізму почалося лише наприкінці XX століття, С. Павличко зазначає, що саме феміністичний бік творчості письменниці є найцікавішим, адже в ньому в XIX столітті починає зароджуватися новий український жіночий архетип [9].

Із середини XIX століття поступово зростає жіноча активність у боротьбі за гендерну рівність, хоча усвідомлення необхідності свободи особистості незалежно від статі на, думку В. Черняхівської, стосувалося і чоловіків, і жінок. До ідей фемінізму – руху за всебічне звільнення жінки, – починали ставитись позитивно, а такі події, як скасування кріпацтва та перехід до капіталістичного способу виробництва з подальшою всебічною трансформацією суспільного життя стали основними передумовами оформлення жіночого руху як соціально-політичної сили. «Всі ідеї формувалися в руслі соціальної модернізації і трансформації, становлення демократичної громадянської свідомості. Щоправда, серед основних цілей було відстоювання права жінок на освіту, на участь у духовному житті, в

суспільному виробництві [13]», підкреслює В. Черняхівська.

Також видатним гендерним ідеологом у час українського національного державного відродження була С. Русова, яка була членом Центральної Ради і здійснювала керівництво департаментом дошкільної та позашкільної освіти при Міністерстві освіти УНР. Також вона організувала I та II з'їзд українського товариства «Просвіта» з метою створення національної системи освіти і була однією із засновниць української національної школи та видавництва «Українська школа» [7, 292]. Разом із С. Русовою в роботі Центральної Ради та законотворчості брали участь О. Андрієвська, М. Грушевська, Н. Захарченко, М. Ішуніна, О. Клер, М. Лисиченко, С. Любинська, З. Мірна, В. Ничаївська, В. О'Коннор-Вілінська, О. Пашенко, Л. Старицька-Черняхівська, Ю. Шевченко, Л. Яновська [8, 12]. В. Черняхівська також зазначає, що, хоча в Проекті Конституції основ державних законів УНР доби Директорії професора Київського університету О. Ейхельмана є спроба відродити погляди М. Драгоманова про соціальну рівність жінок і чоловіків у державному самоврядуванні, його не вдалося затвердити через об'єктивну історичну ситуацію [13]. Та роль ділової жінки, яка надалі братиме участь у державних і суспільних справах, поступово ставала однією із важливих гендерних ролей, вершиною еволюції системи гендерних ролей української жінки.

Наукова новизна статті полягає у висвітленні гендерної еволюції ролей української жінки періоду становлення української нації в культурологічній площині в контексті формування національної ідентичності та розвитку української культури.

Висновок. Простеживши еволюцію гендерних ролей української жінки в другій половині XIX і на початку XX століття, відзначимо, що жінки в Україні традиційно виконували роль матерів та дружин, але з другої половини XIX століття з'являється ще декілька гендерних жіночих ролей, адже жінки, отримавши більші можливості для освіти, починають активно долучатися до громадського життя, зокрема займатися письменництвом і брати участь у соціальному та політичному русі. Еволюція гендерних ролей у цьому періоді була неоднорідною, адже більшість змін відбувалося на рівні міського населення та інтелігенції, а сільські жінки залишалися обмежені традиційними

уявленнями про їх ролі. Збіг часу поширення ідей українського національного відродження і демократизації суспільства з часом розвитку феміністичних поглядів сприяв подальшому розвитку української культури, зокрема літератури та освіти, де жінки отримали можливість для самовираження, що посприяло зародженню нового українського жіночого архетипу та формуванню української національної ідентичності.

Література

1. Андрусак І. П. Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини XIX століття : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 233 с.
2. Андрухович С. Фелікс Австрія. Львів : Видавництво Старого Лева. 2019. 288 с.
3. Воробець К. Д. Спокусниця чи цнотлива? Непевне статеве становище жінок у пореформеній українській селянській громаді. *Гендерний підхід: історія, культура, суспільство* : колективна монографія / ред. Л. Гентош, О. Кісь. Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. С. 62–73.
4. Гримич М. До питання про статус жінки в традиційному українському суспільстві. *Етнічна історія народів Європи*. 2000. Вип. 7. С. 16–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2000_7_6 (дата звернення: 01.12.2025).
5. Гримич М. В. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців. Київ, 2000. 379 с.
6. Кісь О. Р. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.). Львів : Інститут народознавства НАНУ, 2008. 272 с.
7. Кулачек О. Роль жінки у державному управлінні: старі образи, нові обрії : монографія. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 301 с.
8. Морщакова О. С. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/571/> (дата звернення: 24.11.2025).
9. Павличко С. Марко Вовчок. Фемінізм / передмова В. Агеєвої. Київ : Вид-во С. Павличко «Основи», 2002. 322 с.
10. Пушкарьова Н. Від «жіночих студій» до «гендерних досліджень», від історичної фемінології до гендерної історії. *Гендерний підхід: історія, культура, суспільство* : колективна монографія / ред. Л. Гентош, О. Кісь. Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. С. 15–45.
11. Романова Н. В. Еволюція доктринальних джерел з питань гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. №1 (19). С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.33270/04201901.73>.
12. Смоляр Л. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогоденні : монографія. Одеса : Астропринт, 1999. 440 с.

13. Черняхівська В. В. Історичний досвід становлення української моделі гендерного паритету. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. №10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1012> (дата звернення: 20.11.2025).

14. Шебела В. Надто романтична чи народжена бунтувати: якою є жінка в українській літературі. *Elle*: офіційний сайт. URL: https://elle.ua/stil-zhizni/blog_stil_zhizni/nadto-romantichna-chi-narodzheni-buntuvati--yakoyu-e-zhinka-v-ukrainskiy-literaturi/ (дата звернення: 10.12.2025).

15. Шевченко Н. В. Гендер у дзеркалі історії та перспективи становлення гендерних студій в Україні. *Український історичний журнал*. 2001. № 1. С. 30-40; № 2. С. 34-49. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/23322> (дата звернення: 05.12.2025).

16. Шевченко Н. В. Гендерна модель українського суспільства епохи Середньовіччя та ранньомодерного часу (до питання про типологію). *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Історичні науки*. 2008. Т. 88, Вип. 75. С. 18–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_88_75_5 (дата звернення: 05.12.2025).

17. Scott J. Gender: a Useful Category of Historical Analysis. *American Historical Review*. 1986. Vol. 91. № 5. Pp. 1053–1075.

18. UNESCO, Measuring Gender Equality in Science and Engineering: the SAGA Toolkit. SAGA Working Paper 2. Paris, 2017. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002597/259766e.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).

References

1. Andrusiak, I. P. (2017). The idea of gender equality in Ukrainian legal thought in the second half of the 19th century. *PhD Thesis*. Lviv [in Ukrainian].

2. Andrukhovych, S. (2019). Felix Austria [in Ukrainian].

3. Vorobets, K. D. (2023) Seductress or chaste? The uncertain sexual status of women in the post-reform Ukrainian peasant community. In L. Hentosh, O. Kis (Ed.) *Gender approach: history, culture, society*, 62–73 [in Ukrainian].

4. Hrymych, M. (2000). On the status of women in traditional Ukrainian society. *Ethnic history of the peoples of Europe*, 7, 16–21. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2000_7_6 [in Ukrainian].

5. Hrymych, M. (2000). Traditional worldview and ethnopsychological constants of Ukrainians [in Ukrainian].

6. Kis, O. R. (2008). Women in traditional Ukrainian culture (second half of the XIX century to early XX century) [in Ukrainian].

7. Kulachek, O. (2005). The role of women in public administration: old images, new horizons. *Vyd-vo Solomii Pavlychko 'Osnovy'* [in Ukrainian].

8. Morshchakova, O. S. (2012). Historical, social, and legal aspects of gender equality. Retrieved from: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/571/> [in Ukrainian].

9. Pavlychko, S. (2002). Marko Vovchok. *Feminism*. *Vyd-vo S. Pavlychko 'Osnovy'* [in Ukrainian].

10. Pushkarova, N. (2003). From “women’s studies” to “gender studies,” from historical feminology to gender history. In L. Hentosh, O. Kis (Ed.) *Gender approach: history, culture, society*, 15–45 [in Ukrainian].

11. Romanova, N. V. (2020). The evolution of doctrinal sources on gender equality. *Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1 (19), 73–80. <https://doi.org/10.33270/04201901.73> [in Ukrainian].

12. Smoliar, L. (1999). *Women’s Studies in Ukraine: Women in History and Today*. Astroprint [in Ukrainian].

13. Cherniakhivska, V. V. (2016). Historical experience of the formation of the Ukrainian model of gender parity. *Public administration: improvement and development*, 10. Retrieved from: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1012> [in Ukrainian].

14. Shebela, V. (2025) .Too romantic or born to rebel: what women are like in Ukrainian literature. Too romantic or born to rebel: what women are like in Ukrainian literature. Retrieved from: https://elle.ua/stil-zhizni/blog_stil_zhizni/nadto-romantichna-chi-narodzheni-buntuvati--yakoyu-e-zhinka-v-ukrainskiy-literaturi/ [in Ukrainian].

15. Shevchenko, N. V. (2001). Gender in the mirror of history and prospects for the development of gender studies in Ukraine. *Ukrainian Historical Journal*, 1, 30–40; 2, 34–49 [in Ukrainian].

16. Shevchenko, N. V. (2008). The gender model of Ukrainian society in the Middle Ages and early modern period (on the question of typology). *Scientific works of the Petro Mohyla Mykolaiv State Humanitarian University, part of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Historical Sciences*, 88 (75), 8–25. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2008_88_75_5 [in Ukrainian].

17. Scott, J. (1986). Gender: a Useful Category of Historical Analysis. *American Historical Review*, 91 (5), 1053–1075 [in English].

18. UNESCO, Measuring Gender Equality in Science and Engineering: the SAGA Toolkit (2017). SAGA Working Paper 2. Retrieved from: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002597/259766e.pdf> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 08.01.2026
Отримано після доопрацювання 10.02.2026
Прийнято до друку 17.02.2026
Опубліковано 31.03.2026*